

УДК 351.77(477)

*Р. В. Неділько,
аспірант кафедри механізми державного управління,
Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії
державного управління при Президенті України*

ОЦІНКА ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ ТА ПОДАЛЬШИМ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯМ

R. Nedilko,
graduate department mechanisms of governance Lviv Regional Institute of Public Administration
National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

EVALUATION OF THE NATIONAL PUBLIC EDUCATION MANAGEMENT NURSE AND SUBSEQUENT EMPLOYMENT

У статті проведено об'єктивну оцінку вітчизняної системи державного управління освітою медичної сестри та подальшим працевлаштуванням. Досліджено вітчизняну нормативно-правову базу, на основі якої держава здійснює регулювання освіти медсестринства. Розроблено модель ступеневої вищої освіти медсестринства в Україні та функціональна модель системи державного управління освітою медичної сестри. Крім цього, ретельно вивчено та досліджено проблему працевлаштування медичних сестер в Україні.

This article provides an objective assessment of the national public education management nurse and subsequent employment. Investigated a domestic regulatory framework, based on which the state regulates nursing education. The model of higher education nursing step in Ukraine and functional model of public administration education nurse. Besides carefully studied and studied the problem of employment of nurses in Ukraine.

Ключові слова: медсестринство, працевлаштування, державне управління, регулювання, освіта, контроль, медична сестра, якість.

Key words: nursing, employment, governance, regulation, education, monitoring, nurse, quality.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах сьогодення, при такій політично-економічній ситуації, яка склалася в Україні, потреба у висококваліфікованих медичних сестрах є невідкладною. Тільки якісна медична освіта зможе вплинути на ефективну роботу медсестер та розвиток медсестринства в країні в цілому. Тому на сьогодні актуальності набуває вдосконалення вітчизняної медичної освіти з підготовки кадрів сестринської справи, шляхом необхідних методів та досконалого механізму державного управління.

Саме основою удосконалення сестринської освіти є підвищення її якості. В першу чергу необхідно змінити роль медичної сестри в медицині, яка повинна розглядатися як професіонал, який має практичні навички та глибокі наукові знання для своєї роботи. Сучасна медсестра повинна надавати якісну медичну допомогу, приймати професійні рішення та організувати управління і навчання. Однак усе це можливо за умови реформування вітчизняної школи медсестринства, де наявність та участь механізму державного управління є просто необхідною умовою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема державного управління освітою медичної сестри досліджувалась в працях багатьох провідних учених, а саме: Леонченко Н.П., Копетчук В.А., Гордійчук С.В., Чернишенко Т.І., Богатирьова Р., Григола О.Г., Бабенко Т.П., Кузьмінський П.Й.

Однак на сьогодні потребують більш детального дослідження державного управління освітою медичної сестри та подальшим працевлаштуванням.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основним завданням статті є дослідження вітчизняної системи державного управління освітою медичної сестри та подальшим її працевлаштуванням в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблема підвищення якості підготовки медичних сестер цілеспрямовано вирішується світовою спільнотою впродовж багатьох років. Однак на сьогодні існує ряд проблем з підготовки медичних сестер в Україні, а саме:

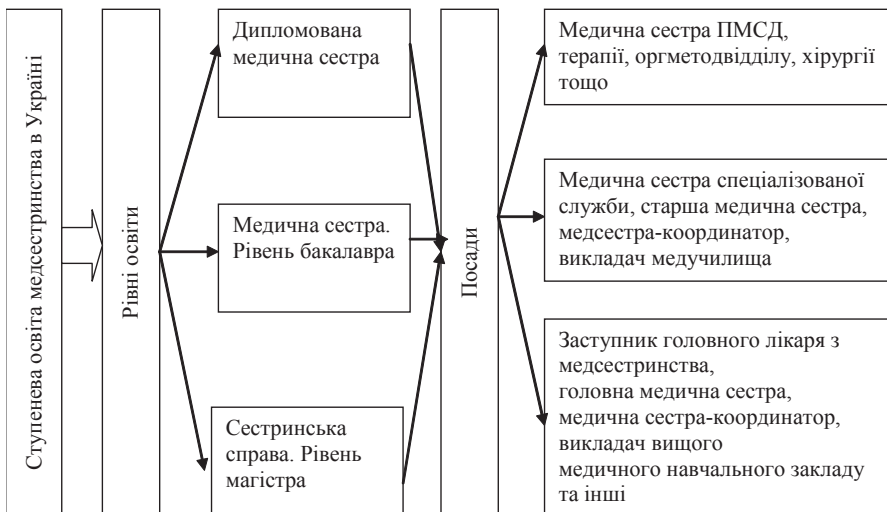

Рис. 1. Модель ступеневої вищої освіти медсестринства в Україні

- недосконала нормативно-правова база;
- обмеженість медичних сестер у вільному прийнятті управлінських рішень;
- непристийжність професії;
- невідповідність системи підготовки і післядипломної освіти медсестринських кадрів міжнародним стандартам;
- недосконалість процесу атестації медичних сестер.

Ці проблеми потребують реформування системи медичної освіти та наближення її до міжнародних стандартів. Державне управління освітою медичної сестри в Україні здійснюється на основі таких нормативно-правових документів:

1. План розвитку медсестринства в Україні на 1995—2004 рр., розроблений відповідно до рішення Національної конференції медсестер (Чернівці, 1995 р.) [8, с. 5], яким передбачалося:

- ступенева медсестринська освіта;
- розробити державні стандарти в системі освіти медсестринства;
- розробити Етичний кодекс медичних сестер України;
- врахувати міжнародний досвід в підготовці медичних сестер;
- створити Асоціацію медичних сестер України.

2. Наказ МОЗ України № 35 від 24.02.2000 р. "Про затвердження Положення про особливості ступеневої освіти медичного спрямування" [6, с. 1].

3. Наказ МОН України № 612 від 13.07.2007 р. "Про затвердження плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року" [7, с. 1].

4. "Програма розвитку медсестринства в Україні на 2005—2010 роки". В основі цього документа покладені принципи Болонської декларації, яка передбачає:

- розробку й запровадження нових освітніх стандартів і змісту медичної освіти;
- перехід з 2 на 3-річну програму підготовки медсестер;
- запровадження однорічної підготовки медсестер-бакалаврів;

— перегляд професіограми медсестри з перерозподілом функцій між лікарем і медсестрою;

— створення інститутів медсестринства, сестринських факультетів при університетах;

— затвердження програми підготовки магістра медсестринства (розробка державних стандартів ОКХ і ОПП);

— розробку уніфікованих програм післядипломної освіти [9, с. 4].

Відповідно до вимог міжнародних стандартів, на виконання наказу Міністерства охорони здоров'я України від 08. 11. 2005 р. № 585 "Про затвердження Програми розвитку медсестринства України

на 2005—2010 рр." в Україні запроваджена ступенева медсестринська освіта [7, с. 3].

Згідно з нормами Закону України "Про вищу освіту" (2014 р.), магістерський рівень передбачає здобуття студентами поглиблених теоретичних та практичних навичок [1, с. 9].

Модель ступеневої вищої освіти медсестринства в Україні наведена на рисунку 1.

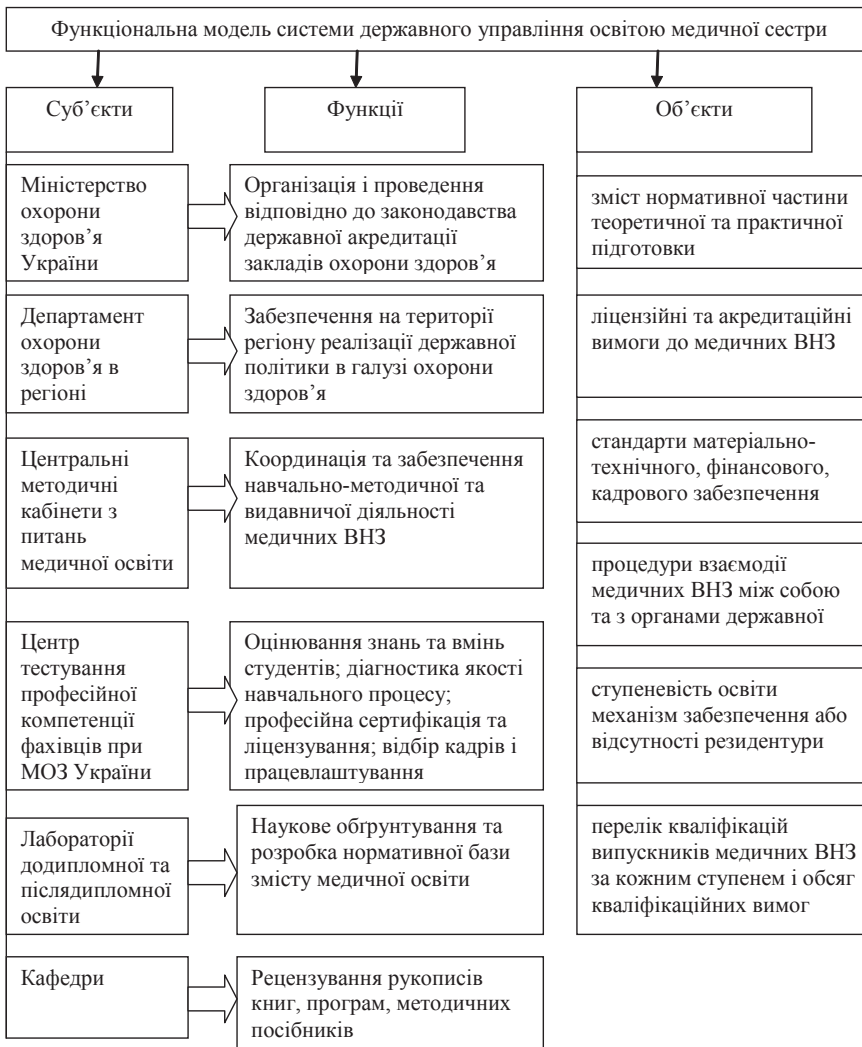
Україна хоч і відноситься до тих 40 держав, які підписали Болонську декларацію, все ж вона має свої бачення і особливості стосовно управління освітою медичної сестри. На сьогодні державне управління освітою медичної сестри відбувається на неналежному рівні, оскільки медичні кадри готують "в сліпу". Держава не може розрахувати скільки потрібно підготувати кадрів на найближчі 10—15 років у той час, коли в розвинених країнах знають точну їх кількість.

Стосовно особливостей вітчизняної освіти медичної сестри, якщо Болонська декларація передбачає 2—10 років післядипломної освіти лікаря, то в Україні вона триває від 1,5 до 3 років, хоча для України і ці 3 роки є занадто довгими, оскільки навчання платне. Крім цього, даний документ зобов'язує студентів більше часу самостійно опрацьовувати матеріал, однак в Україні це є не можливим у зв'язку із невеликою кількістю комп'ютеризації вищих медичних закладів.

На сьогодні важливим методом державного управління освітою медичних сестер є впровадження Болонської декларації у вищі медичні заклади. Однак в Україні це робиться дуже повільно через низький рівень технічного забезпечення вітчизняних вищих навчальних медичних закладів та недостатнє їх фінансування.

Традиційні методи управління вже не забезпечують бажаних результатів, а навпаки, часто призводять до застою, а то й до дезорганізації в управлінських структурах. Таке неефективне управління неминуче спричиняє руйнування системи, що і відчувається сьогодні в сфері медицини, зокрема і в медсестринстві.

До фахівців зі спеціальності "сестринська справа" виносяться нові вимоги, а це, в свою чергу, потребує якісного державного управління як до-, так і післядипломною їх освітою. Саме тому в Європейській стратегії Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо освіти

Рис. 2. Функціональна модель системи державного управління освітою медичної сестри

медичних сестер головною метою визначено управління первинною освітньою підготовкою за спеціальністю "сестринська справа" із забезпеченням безперервної післядипломної освіти фахівців, які вже працюють.

Функціональна модель системи державного управління освітою медичної сестри запропонована на рисунку 2.

Другою важливою проблемою в медсестринстві є їх працевлаштування.

Високий рівень попиту на медсестринські кадри може показати тільки Східна та Центральна Україна. Східна частина країни — у зв'язку із соціально-політичним станом, а Центральна — через велику кількість приватних медичних закладів.

Що стосується решту України, пропозиція існує, однак попиту на неї нема. Тобто гостро стоїть проблема працевлаштування медичних сестер. На сьогоднішній день, крім державних є безліч приватних вищих навчальних закладів, які б готували висококваліфіковані кадри із медсестринства, однак через низьку заробітну плату, дана професія на ринку є незатребуваною та непопулярною.

Наприклад, за проведеними дослідженнями, медсестра в середньому отримує менше півтори тисячі гривень на місяць, тобто близько 150 євро, польська, для

порівняння, у п'ять разів більше. Крім низької зарплати, вагомим чинником безробіття серед медсестер є те, що вітчизняні вищі навчальні заклади випускають висококваліфікованих студентів із медсестринства, однак не забезпечують їх місцем праці. І основною причиною цього є те, що половина працівників медичних закладів — це медперсонал пенсійного віку, зокрема серед таких працюючих пенсіонерів 20% — це медичні сестри.

Власне тут і потрібно, щоб держава втрутилась і навела порядок. Необхідні ряд реформ з удосконаленою нормативно-правовою базою, за допомогою яких держава могла б ефективно управляти і розвивати медицину, зокрема напрям медсестринства. Однак владі приємніше звітувати про великі успіхи в галузі, ніж говорити про її проблеми, а тим більше їх вирішувати. А це призводить не лише до погіршення рівня первинної медичної допомоги, а й робить її недоступною для багатьох пацієнтів. Навіть за найскромнішими офіційними даними, близько 20% працюючих медсестер уже на пенсії, тож, будь-якого дня можуть написати заяву про звільнення, давши дорогу молодим фахівцям з медсестринства і тим самим, вирішивши, кадровий дефіцит, однак в Україні відсутня нормативно-правова база, яка б регулювала проблему працевлаштування медичних сестер.

За останні 10—15 років в галузі медицини України практично нічого не помінялося, окрім того, що було створено Асоціацію медичних сестер. Вітчизняна медична галузь сприймається як власність лікарів, а медичні сестри сприймаються як другорядний, допоміжний медичний персонал, до якого ніхто не хоче прислухатися. Однак така ситуація притаманна тільки Україні. Зовсім інше ставлення до медичних сестер в країнах Європи, де їхню працю поважають та цінують [2, с. 46].

Отже, для вдосконалення вітчизняної освіти медсестринства і наближення її до європейського рівня, державі необхідно в системі управління здійснити такі кроки, як:

1. Кожен медичний ВНЗ, який готує кадрів із медсестринства повинен розробити якісну систему управління, в основі якої б лежав моніторинг професійної компетентності педагогічних працівників.

2. Створити систему підготовки науково-педагогічних кадрів з медсестринства (в аспірантурі та докторантурі).

3. Здійснити моніторинг навчальних програм. Розробити і запровадити навчальні плани і програми підготовки медичних сестер на основі сестринських моделей допомоги населенню. Переорієнтувати навчальні про-

грами дисциплін із вторинного на первинний рівень медико-соціальної допомоги.

4. Забезпечити навчальний процес всіма необхідними засобами, а саме: інформаційною, кадровою і технічною базою. Впровадження інноваційно-інформаційних технологій.

ВИСНОВКИ

Із вищесказаного можемо зробити висновок, що в Україні існує ряд проблем як в медичній освіті, зокрема в питаннях підготовки кадрів з медсестринства, так і в подальшому їх працевлаштуванні. Варто пам'ятати, що близько 90 відсотків лікування хворого залежить саме від сестринського догляду. Тому для вирішення цих критичних питань необхідною є побудова ефективної системи державного управління.

Що стосується освіти, то українська медична освіта не готова впроваджувати Болонський процес. Керівники медичних закладів з небажанням обговорюють це нововведення, оскільки, бояться втратити давно налагоджену систему і позитивні набуток. Однак студентам-майбутнім медичним сестрам хочеться бачити на території України європейські стандарти медичної освіти. Тому держава повинна прийняти до уваги побажання студентів-медиків і зробити все, щоб вітчизняну освіту максимально наблизити до європейської.

Стосовно працевлаштування медичних сестер, держава повинна розробити досконалу нормативно-правову базу, на основі якої б вона ефективно могла управляти як підготовкою майбутніх медсестер, так і їх подальшим працевлаштуванням.

Подальші дослідження в контексті вдосконалення державного управління підготовкою та працевлаштуванням медичних сестер в Україні дозволить покращити систему охорони здоров'я та розробити рекомендації стосовно наближення вітчизняного медсестринства до міжнародного.

Література:

1. Закон України "Про вищу освіту" // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2001. — № 1. — С. 9—51.
2. Гордійчук С.В. Досвід підготовки кадрів з вищою медсестринською освітою / С.В. Гордійчук // Український науково-практичний журнал. // Магістр медсестринства. — Житомир: Полісся. — 2011. Вип. 2 (6). — С. 45—49.
3. Копетчук В.А. Педагогічні аспекти вдосконалення професійної підготовки медсестер-магістрів / В.А. Копетчук // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. "Менеджмент у медсестринстві". — Житомир: Полісся, 2010. — С. 66—72.
4. Копетчук В.А. Теоретико-педагогічний аспект удосконалення професійної підготовки медсестер-магістрів. / В.А. Копетчук // Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., приуроченої до 135-річнниці заснування Житомирського інституту медсестринства (Житомир, 28—29 квітня 2010 р.) / [за ред. В. Й. Шатила]. — Житомир: Полісся, 2010. — С. 39—43.
5. Леонченко Н.П. Проблеми і перспективи розвитку ступеневої освіти. / Н.П. Леонченко // Матеріали

Всеукр. наук.-практ. конф. "Менеджмент у медсестринстві". — Житомир, 2010. — С. 78—79.

6. Наказ МОЗ України № 35 від 24.02.2000 р. "Про затвердження Положення про особливості ступеневої освіти медичного спрямування" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20080912_522_.html

7. Наказ МОН України № 612 від 13. 07. 2007 р. "Про затвердження плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://elib.crimea.edu/zakon/min612.pdf>

8. План розвитку медсестринства в Україні на 1995-2004 рр., розроблений відповідно до рішення Національної конференції медсестер (Чернівці, 1995 р.).

9. Програма розвитку медсестринства України (2005—2010 рр.) // Головна медична сестра. — 2006. — № 1. — С. 14—25. (МОЗ України. Наказ № 585 від 08. 11. 2005 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.licasoft.com.ua/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=268110>

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine "On Higher Education", Pedagogy and Psychology of Professional Education, vol 1, pp. 9—51.
2. Hordijchuk, S.V. (2011), "Experience training with higher nursing education", Mahistr medsestrynstva, vol. 2 (6), pp. 45—49.
3. Kopetchuk, V.A. (2010), "Pedagogical aspects of professional training of nurses masters", Materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. [Management in Nursing], Zhytomyr, Ukraine, pp. 66—72.
4. Kopetchuk, V.A. (2010), "Teoretyko-pedahohichnyj aspekt udoskonalennia profesijnoi pidhotovky medsestermahistriv", Materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., pryurochenoi do 135-richnytsi zasnuvannia Zhytomyrs'koho instytutu medsestrynstva [Higher Education in Nursing: Challenges and Prospects], Zhytomyr, Ukraine, pp. 39—43.
5. Leonchenko, N.P. (2010), "Problemy i perspektvy rozvytku stupenevoi osvity" Materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. [Management in Nursing], Zhytomyr, Ukraine, pp. 78—79.
6. Ministry of Health of Ukraine (2010), Order "On Approval of the features level education medicaldirection", available at: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20080912_522_.html (Accessed 01 March 2016).
7. Ministry of Health of Ukraine (2007), Order "On approval approving the plan of action for the quality of higher education in Ukraine and its integration into European and world educational community until 2010" available at: <http://elib.crimea.edu/zakon/min612.pdf> (Accessed 01 March 2016).
8. Ministry of Health of Ukraine (1995), "Development Plan of Nursing in Ukraine in 1995—2004", Natsional'na konferentsiia medsester [National Conference of Nursing], Chernivtsi, Ukraine.
9. Ministry of Health of Ukraine (2005), Order "On approval "Nursing Development Programme Ukraine (2005—2010 gg.)", Holovna medychna sestra, vol. 1, pp. 14—21. *Стаття надійшла до редакції 28.03.2016 р.*